

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษา

จังหวัดเชียงใหม่เป็นนครประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีอายุครบ 700 ปีใน พ.ศ. 2539 นี้ ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญมากที่สุดในภาคเหนือ ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นศูนย์กลางการปกครอง และศูนย์กลางความเจริญในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น การคมนาคม-ขนส่ง การค้า-บริการ อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข การท่องเที่ยว ตลอดจนประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการที่จังหวัดเชียงใหม่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ซึ่งมีแผนงานต่าง ๆ ที่จะสร้างฐานการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางหลักของภาคเหนือ

จากบทบาทและความสำคัญของเมืองเชียงใหม่ดังกล่าวมา ทำให้เมืองเชียงใหม่ได้รับผลจากกระแสการพัฒนาเมืองทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม โดยส่งผลให้กับเมืองเชียงใหม่ทั้งด้านการสร้างสรรค์และการทำลายนันทนประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการทำลายมรดกทางวัฒนธรรม คือ สภาพการพัฒนาเมืองที่ส่งผลต่อบริเวณวัดและโบราณสถานต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ ภายในวัดล้วนแต่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมของสังคมเมือง และจิตใจของชาวเมืองเป็นอย่างมาก จึงสมควรแก่การปกป้องรักษาสิ่งที่ตั้งงามเหล่านี้ไว้ เพื่อเป็นการแสดงถึงความมีชนบประเพณี วัฒนธรรม และความสูงส่งทางจิตใจ ซึ่งเป็นเครื่องบ่งบอกถึงอารยธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ

พื้นที่หลักที่มีความสำคัญในการตั้งถิ่นฐานมาแต่อดีต คือ ภาสในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ ซึ่งภาสในประกอบด้วยชุมชนและศาสนสถานต่าง ๆ มากมายล้วนแต่มีคุณค่าในด้านการตั้งถิ่นฐานชุมชน ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ส่งผลให้เกิดความมั่งคั่งคั่งมั่งคั่ง และพื้นที่บริเวณ โดสรอบพื้นที่หลักซึ่งมีวัดปัจจุบันและวัดร้างปรากฏอยู่มากมาย จนได้ชื่อว่าเมืองของวัด ในสภาพ ปัจจุบันการใช้ที่ดินโดสรอบวัดและภาสในบริเวณวัดก่อให้เกิดการทำลายคุณค่าทางด้านการเป็นศูนย์กลางชุมชนและความมั่งคั่งทางด้านสภาพแวดล้อมเมืองลง จึงควรที่จะหาทางแก้ไขและป้องกัน ในการทำลายสภาพแวดล้อมวัด

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 ศึกษาถึงสภาพพื้นฐานทั่วไปของเมืองเชียงใหม่ ในระดับจังหวัดเพื่อเป็นผล ต่อการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัดในพื้นที่ศึกษา
- 1.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับวัดยุคสมัยต่าง ๆ ในบทบาท ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการของเมืองรวมถึง บทบาทและความสำคัญของวัดในแต่ละยุคสมัย
- 1.2.3 ศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมบริเวณวัดทั้งภาสในและบริเวณโดสรอบ เพื่อทราบถึงปัญหาบริเวณวัด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพเมืองเชียงใหม่ ในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงการรักษาลักษณะที่สำคัญของชุมชนไว้
- 1.2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด เพื่อ ก่อให้เกิดความต่อเนื่องและเหมาะสมกับสภาพสังคมเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันโดยวิธีต่าง ๆ

1.3 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 40.25 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 14 ตำบล คือ ตำบลศรีภูมิ พระสิงห์ หาดสา ช้างคลาน ช้างม่อฮ สู่เทพ วัดเกต ฟ้าฮ่าม ช้างเผือก ป่าตัน ท่าศาลา หนองป่าครั่ง ป่าแดด และหนองหอย มีวัดทั้งหมด 84 วัด ภาสในเขตเทศบาล ในการศึกษาครั้งนี้ได้รวมศึกษาถึงวัดที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการ ของเมืองโดสรอบนอกเขตเทศบาลทางด้านทิศตะวันตกของเมือง (เชิงคอกสุเทพ) อีก 6 วัดรวม เป็นวัดที่ทำการศึกษาทั้งหมด 90 วัด

1.4 วิธีการศึกษา

1.4.1 ศึกษาแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาวัดรวมถึงกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ในการรักษาสภาพแวดล้อมวัด เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

1.4.2 ศึกษาแนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการอนุรักษ์เมืองและชุมชน การสร้างสรรค์ภูมิทัศน์ชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด

1.4.3 ศึกษาข้อมูลจากพื้นที่จริง โดยแบ่งเป็นการศึกษาและสำรวจเนื้อเมือง และการศึกษา สรรวสภาพแวดล้อมวัด รวมถึงการจัดทำแบบเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4.4 รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่

- วัดต่าง ๆ ในพื้นที่โครงการ
- สำนักผังเมือง
- เทศบาลนครเชียงใหม่
- จังหวัดเชียงใหม่
- กรมศิลปากร
- กรมศาสนา
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิทยาลัยครูเชียงใหม่
- ฯลฯ

1.4.5 ในการเสนอผลงาน เสนอในลักษณะ การบรรยาย เอกสาร แผนที่ แผนภูมิ ตาราง ภาพประกอบและอื่น ๆ

1.5 ข้อจำกัดในการศึกษา

1.5.1 ภาระศึกษา ในเชิงอนุรักษ์และเสนอแนวทางเกี่ยวกับการใช้ที่ดินบริเวณวัด เพื่อเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมนั้น ในการศึกษาต้องการข้อมูลและระยะเวลา รวมถึงผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่ง ดังนั้นในการศึกษาโดยผู้ศึกษาคนเดียวจึงเป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่ผู้ศึกษา จะกระทำได้และย่อมมีข้อบกพร่อง ไม่ละเอียดเท่ากับงานที่ทำเป็นกลุ่ม

1.5.2 ระยะเวลาของการศึกษาอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2532-2536 ซึ่งในปัจจุบันการใช้ที่ดินถูกรุกล้ำและเบียดบังอย่างมากจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากแรงกดดันทางด้านการพัฒนาเมือง การใช้ที่ดิน การเก็งกำไร ในลักษณะต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัดอย่างรุนแรงซึ่งเป็นการยากที่จะทำการแก้ไขปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังนั้นในการเสนอแนวทางนี้จึงเป็นเพียงแนวความคิดของผู้ศึกษาที่พยายามศึกษาวิเคราะห์ และเสนอ มาตรการและแนวทางอนุรักษ์อย่างดีที่สุด

1.5.3 การเสนอโครงการเกี่ยวกับการใช้ที่ดินบริเวณวัดก่อให้เกิดประโยชน์ และคุณภาพต่อสังคม รวมถึงสภาพความเป็นระเบียบและความงดงามของวัดซึ่งจะส่งผลต่อภาพรวม เมืองเชียงใหม่ เป็นเรื่องยากในการตัดสินใจซึ่งกระบวนการในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และ ความรู้ของผู้ทำการศึกษา ดังนั้นผลสรุปในการศึกษานี้จึงเป็นไปตามความรู้ ความคิด ความเชื่อ ศักดิ์ศรัทธา และจิตใจของผู้ศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ ความคิดเห็นต่าง ๆ จากการศึกษาประวัติความเป็นมา และสภาพแวดล้อมวัด จากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่าจะได้นำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับกลับไปดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อจรรโลงรักษาลิขิตที่มีคุณค่าของเมืองในวันข้างหน้า

1.6.2 ทำให้ทราบถึง สภาพและบทบาทของเมืองเชียงใหม่ในเชิงกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากอดีตจวบจนปัจจุบัน

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบริเวณวัด

1.6.4 ทราบถึงปัจจัยและอิทธิพลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ท่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการใช้ที่ดินบริเวณวัด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์และปรับปรุงวัดให้สอดคล้อง กับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในปัจจุบัน สำหรับผู้สนใจ เช่น วัดหรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.6.5 เป็นแนวในการปรับปรุง พัฒนาในเชิงอนุรักษ์บริเวณวัด ทั้งในระดับวัด ชาน และเมือง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และส่งเสริมความเป็นระเบียบและ ความงดงามให้เกิดขึ้นกับเมือง

1.6.6 เป็นตัวอย่างสำหรับผู้สนใจในการศึกษาเชิงอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณวัด เพื่อ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในลักษณะเป็นข้อมูลตัวหนึ่งที่น่าไปศึกษาร่วมกับงานวิจัยอื่น ๆ หรือเป็น ส่วนช่วยในการตัดสินใจหาแนวทางในการปฏิบัติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย